

Budapest, 1881. január 15-én.

Előfizetési ár :

Egész évre 5 fjt
Félévre 1 fjt 50 kr.

1. sz.

Megjelen minden hó 15-én.

Hirdetések soronként 10 kr.

IV. ÉVFOLYAM.

Megrendelhető minden
pósthivatalnál és a szer-
kesztőségénél Budapesten
az állatorvosi taninté-
zetben.

Mindennemű közlemények a
szerkesztőhöz intézendők.

VETERINARIUS

állatgyógyászati, állategészségügyi, tenyésztési s állattartási szakközlöny,

a magyarországi állatorvosegylet tulajdon közlönye.

Ez idei szerkesztő : **Nádaskay Béla**, tr.

Tartalom: Tisztelt olvasóinkhoz! — Bonyolódott medenczetörés esete, edények és izmok szakadásával; közli: Wilhelm Ignác kórboncziani segéd. — Állatorvos rendészeti és törvényszéki esetek. Közli: dr. Czako Kálmán tr. — Báró Kemény Gábor miniszternek jelentése a gazdasági tanintézetek fejlődéséről és állásáról. — Kisebb közlemények. — Különfélék.

Tisztelt Olvasóinkhoz!

Sok hiúsult reményt temetett el a lezajlott év ! hogy hül-
lámaiból sok éltető remény keljen csak ismét az új esztendő
beköszöntével! S valamint nincs ember, a kít az első nem érin-
tett volna, úgy alig lesz valaki, ki a másodiknak részese ne
lenne; kivált ha a lefolyt évben, nem kiméit munkásságával
vetve el szorgalmának magvait; ily módon mintegy jogot for-
mál magának arra, hogy — remélhessen! jogot érez arra, hogy
a jövő év, — talán már nemcsak a közelmúlt, hanem számos év
hosszú során át lélekismeretes szorgalma gyümölcsét megte-
remje, meghozza.

Szabadjon ez alkalommal visszatekinteni a lefolyt évre,
hogy lássuk: formálhatunk-e mi is (hogy úgy szóljunk) alapos
jogot a jövő iránt ? más szavakkal: valjon vetettünk-e oly mun-
kásságot, melynek gyümölcsét a jövő időkben várhatnók? Erre
egyenés igennel szabad felelnünk. Lássuk.

Csak egy igen szerény hang hívására is 1879-ikben a m.
orvosok és természetvizsgálók nagygyűlésére szép számmal siet-

tek fel a szaktársak Budapestre, hogy ama szerény hangot fel-fogva s megsokasítva hatalmas szózáttá növelnék, s szétküldenék széles e hazába, egyesülésre híván az eddig elszórva volt erőket! És ime már a rákövetkező év elején az *állatorvos-egylet* eszme valósult, az egylet már az 1880-diki februárban megalakult s szervezkedett.

De mint mindenütt, úgy itt is a kezdet a legnehezebb. Az alapszabályok az első felterjesztés után még jóváhagyás nélkül küldettek vissza, megjelöltetvén még három §., melyek pótlólag felveendőek voltak; csak ennek megtörténtével újból felterjesztve lettek a jóváhagyási záradékkal ellátva, s most már az egyleti működésnek alapul szolgálnak.

Az egylet célszerű, azaz eredményes működésnek azonban egyik legfőbb, legfontosabb s nélkülözhetlen eszköze: *az egyleti szakközlöny még hiányzott*; hiányzott véle az összekötő sodrony, mely által az egylet tagjai annak szívével, a működő bizottmányokkal érintkezhetnének. Pedig ennek szükséges volta az alapszabályokban is kifejezést talált. Igen, de egy közlöny alapítása és indítása nem csekély költséggel jár, s fentartása anyagi s szellemi áldozatot követel. Az egylet azonban utalva van arra, hogy takarékoskodjék, a mennyire lehet, hogy mihamarabb megerősödjön, működését tagjainak nemcsak szellemi, hanem anyagi javára is fordíthassa.

Ezeket tekintetbe véve szolgálatot véltünk tenni az ifjú egyletnek azzal, hogy felajánlottuk az általunk 1878-dikban megindított első magyar állatorvosi szakközlönyt az egyletnek tulajdonul; ezzel először is legalább némi költségeket az egyletnek megkimélni, másodsor pedig az összeköttetést a tagok és a központ között mielőbb felállítani s illetőleg az azok között való közlekedést megindítani óhajtván. Az egylet elnöke ajánlatunkat elfogadván, ily módon az egylet saját hivatalos közlönyvel is bir már, a melylyel szellemi téren leendő működését a jelen első számban meg is kezdi. (A lap külemére vonatkozólag a jelen számra utalunk.)

Elmondottuk, hogy az egylet megalakult, el azt, hogy működésének alapjául alapszabályai a nmélt. minister által jóváhagyattak; láttuk, hogy saját organumot nyert, mely már itt

kezeink között van. — De hát hol s egyáltalán van-e már valami helyiség, a melyben bizottmányunk egybegyűlhessen, működendő az egylet szellemében? Bizony, tekintve ifju egyletünk anyagi erejét s ezzel szemben elgondolva azt, hogy itt Budapesten mily drágán kellene valamely arra alkalmas helyiséget bérelni, — az isten szép ege alatt — more patrio gyűlhettünk volna egybe, ha azon férfi, ki egyletünket oly melegen felkarolta első pillanattól kezdve, be nem fogad, megengedve, mint az állatorvosi tanintézet igazgatója, ez intézetben egy alkalmas terem használatát a bizottmányi ülések tartására. Így nyert az egylet *hajlékot*. Nemcsak, hanem ugyancsak Tormay tanácsos ur igazgatói minőségében s magára vállalva a felelőséget, az intézet könyvtárát és szaklapjait is a működő bizottság tagjainak használatul megnyitotta.

Hogy ezzel mily használatot tett az egyletnek, azt mindenki élénken érzi, ki elgondolja, hogy az egyes szakművek mily roppant pénzbe kerülnek, ha tudja, hogy épen azok a legfontosabbak, a legszükségesebbek az egylet szellemi feladatának teljesíthetésére. Mint a „V.” mult évi decz. 15. számában olvasható jegyzőkönyvből kitűnik, a bizottmány Tormay tanácsos urnak mindazokért jegyzőkönyvileg fejezte ki köszönetét.

Láttuk tehát, hogy az elmult évben sok történt olyas, a minek gyümölcsét legnagyobbrészt már a jelen újévben nemcsak reménylhetjük, sőt várhatjuk is, s a mit a jövőben mindig fokozott, gyarapodott mértékben fogunk élvezhetni. S így csak azt kívánjuk, hogy engedje a jóságos Isten egyletünket ugyanazon vezérkeznek, ugyanazon elnök s alelnök vezetése alatt megerősödni, felvirágozni, kik ezt majd az ötven évi jubileumon ép oly fris erővel constatálják a tagoknak, mint a mily meleg buzgalommal megalapították! Ámen !

Dr. Nádaskay,
e. i. szerkesztő.

Bonyolódott medenczecsonttörés esete, edények és izmok szakadásával.

Közli: *Wilhelm Ignác*, kórboncztnai segéd.

Folyó hó 5-én egy budai bérkocsisnak 7 éves, 168 ctm. magas, herélt ivaru, roszul táplált lova hozatott a m. kir. állat-

orvosi tanintézetbe, azon állítással, hogy mintegy fél óra előtt kocsi elé volt fogva, s lassú lépésben menve egy aszfaltozott utcán elesett és többé lábra állni nem birt. Ennélfogva tulajdonosa kénytelen volt egy oldal nélküli kocsira feltenni, és intézetünkbe szállítani.

Itt megérkezvén, azalatt, míg tanakodtak azon, hogy hogyan történék legcélszerűbben annak a kocsiról való levétele s a kórodába való bevitele, az állat talán megijedt a körülállók-tól, s minden áron lábra akart állni. Azonban nagyon hibásan volt a kocsihoz kötve, mivel csak a lábak voltak megkötve, a törzs és fej pedig szabadon maradtak, minélfogva a folytonos hánykolódás közben mindinkább a kocsi széléhez ért, míg végre a törzs és a fej a kocsiról leestek, odakötött lábai pedig még ott maradtak, és így a test lelógott a kocsiról. De ez a helyzete nem sokáig tartott, mivel rögtön elhullott. Bonczolása alkalmával, mely az elhullás után azonnal véghez vitetett, a következő tüneteket találtuk.

Külvizsgálat.

A hulla hátán fekszik, szőre felborzolt, kuszált. A has felfuvódott, a test természetes nyílásai rendesek; a hullamerevség kezdetleges.

Belvizsgálat.

A bőr alatti kötszövet és izomzat vér- és hájszegény. A hasfalak felvágása után, a hasürben mintegy 8 liternyi, részint folyékony, részint alvadt vér s néhány *Filaria papillosa* szabadon látható. Követve azon helyet, honnan a vérzés támadt, rögtön feltűnt, hogy bal oldalt a medencze- és felczombizmok, nevezetesen: a fark ferde izma (m. coccygeus), a belső csipczombizom (m. sartorius), a fan-alczombizom (m. gracilis), a czombat közelítő izmok (m. adductor longus, brevis et magnus), valamint a külső és belső dugizmok (m. obturator internus et externus), a kis ül-czombizom (m. quadratus femoris), a külső tömérdek izom (m. vastus externus), az ikerizom (m. gemellus), és a körte alaku izom (m. pyriformis) erősen beszűrődtek vérrel, és ezen izmok közül a legtöbb vagy részben, vagy egészen elszakadtak. Itt tovább vizsgálva látható, hogy a balczomb-

visszér, ott, hol a koncztot elhagyva, a Poupart-szalag fölött a medenczeüregbe lép, és a hol a medencze visszérével egyesül, — valamint a czombütér is, ott, hol a Poupert-szalag fölött a czombvisszér mellett fut, igen nagy részben el van szakadva, s innen támadt ezen vérzés.

A medencze különféle irányban mozgatható, s rajta érdes és szálkás csontfelületek érezhetők, sőt apróbb csontdarabkák ki is huzhatók a medenczeüregből. A medencze a törzstől elválasztatván, róla az izmok eltávolítottak, hogy közelebbi vizsgálat alá vétethessék. Ekkor a következő töréseket lehetett észlelni rajta: Jobb oldalt a csipőcsont a külső ivelt vonalnak (linea arcuata externa) megfelelőleg ketté tört; bal oldalt a csipőcsont oszlopa, az izvápától fölfelé 3 ctmnyire harántul több darabbá széttörve és zuzva található; azonkívül a csipőcsont belső felszíne, hol a keresztcsont-harántnyujtványával egyesül, attól elvált; a medencze, a szemérem-fancsonti egyesületnél 6 ctmnyire elvált; ezen oldalon az izvápa 3 darabbá tört szét, s a tokszalag, mely az izvápa szélétől, a czombcsont felső végén levő izfejének széléhez tapad, egészen elroncsolódott, s így a csipizület megnyílt. A czombcsont izfején levő porcز érdes felületű, miután az eltört csontszáلكák által össze-vissza karczoltatott; továbbá az ülcsont azon része, mely a csipő-oszloppal és a szeméremcsonttal egyesül, több darabokba zuzatott szét.

Feltűnt azonkívül a vastagbeleknek rendellenes fekvése, araennyiben a vak- és hurkabéli részlet, a rekeszizom alsó részén, a szűgycsont lapátos porcزától balra és felfelé a bordák mellett, egy 20 ctm. hosszú és 12 ctm. széles ajkasan duzzadt, czafatos és vérrel beszűrődött szélű átható repedésen át, mintegy 1 és fél méternyire a mellürbe hatolt.

A hashártya közép vértartalmu; azon része pedig, mely a medencze üreget béleli, vérrel erősen beszűrődött. A gyomorban igen sok félig emésztett tápszér és sok gáz, nyákhártyája duzzadt, szürke színű és sok sűrű nyákkal bevont. A vékony belekben közép mennyiségű tápnya. A vastag belekben igen sok hig, pépes összeállású, erősen bűzös bélsár és sok gáz. A belek nyákhártyája duzzadt, rücskös felületű, palaszürke színezetű, s

igen sok sűrű nyákkal borított. A máj savós hártáján sok 1 mm. egész 3 ctm. hosszú, szívós, igen erősen odatapadt szürkés czafatok, azonkívül néhány tallér terjedelmű ezüst-fehér fénylő infolt tűnik szembe. A máj állománya vérszegény. A lép savós burkán, a máj savós hártáján leírtakhoz hasonló czafatok észlelhetők, pulpája vérszegény. A vesék rendes vértartalmuak; a vese medenczéikben igen sok sűrű nyákos hügy található.

A góg és légcső nyákhártyája normalis. A tüdők általában összeesettek, rugalmas tapintatuak, bemetszéskor recsegnek, középvértartalmuak, széleik azonban igen összenyomottak, és semmi levegőt nem tartalmaznak. A szivburokban kevés tiszta savó van. A sziv izomzata vérszegény, üreibe kevés lazán alvadt vér található, a belhártya és a billentyük épek.

Kórisme.

Medenczecsonttörés, izomszakadással, a czombvisszér- és ütér elszakadásával, és emiatt történt hasüri elvérzéssel. Rekeszizomrepedés a vak- és hurkabélnek a mellürbe tolulásával s a tüdők összenyomatásával. Idült gyomor- és bélhurut. Gázgyülem a tápcsatornában. Lefolyt hashártyalob nyomai. *Filaria papillosa* szabadon a hasürben.

Az itt elmondott kórbonczi változásokból a halál okát a legnagyobb valószínűséggel következőkép magyarázhatjuk:

A csonttörések és velök együtt az izomszakadások az első esés következtében jöttek létre, míg a második esés, vagyis az intézetben a kocsiról történt leesés alkalmával az éles csontvégek a már ugyis talán sértett véredényeket egészen szétromcsolták, és így történt az elvérzés. A rekeszizomrepedés szintén a második esés alkalmával jött létre, mi így történhetett, hogy a felfúvódott gyomor és belek a rekeszizomra nagy nyomást gyakoroltak, ehez meg a roncsolt véredényekből kifolyó vérnek a hasürben való meggyülemlése is járult, s így a rekeszizom a nyomás és esés következtébeni rázkódtatás folytán megrepedt. Hogy ez csak a második esés következménye volt, abból gondolható, mert az állat ellenkező esetben már az első esés után azonnal kimult volna.

Állatorvos rendészeti és törvényszéki esetek.

Közli: dr. Czako Kálmán tnr.

Tekintetes Igazgatóság!

F. é. október 1-én 832. sz. a. kelt becses felszólítása folytán, a k—i kir. járásbírósnak a budapesti VIII—X. kerületi királyi járásbírósnak közvetítése útján intézetünkhöz érkezett 2279/880. polg. sz. megkeresésére vonatkozólag, van szerencsém a következőkben tenni meg jelentésemet.

Az ügyiratokból az tűnik ki, hogy f. é. június 25-én a G. község közlegelőjén levő patak vizéből kihúzták egy bivaly tehénnek a hulláját, mely már a hó 21-ike óta feküdt a vízben. A patak vize itt 95 cm. mély és 140 cm. széles volt, talaja pedig kavicsos; mihez képest a szakértőül felhívott állatorvos azon véleményt nyilvánította, hogy ha az állat egészséges volt, föl nem tehető, hogy onnét ki ne birt volna jönni. A megejtett bonczolás alapján pedig ugyanazon szakértő azt mondja, hogy habár a belső szervek mind átmentek már rothadásba, mégis meglehetett állapítani, hogy az állat lépfenében szenvedett és hullott el.

Ezen vélemény biróilag közöltetvén egy másik szakértő állatorvossal, ez a bíróság által feltett kérdésekre azon feleletet adja, hogy: a lépfene nem föltétlenül halálos betegség; hogy ezen betegség esés következtében nem származhatik; hogy az elhullás után ötödnapra a hullában nem konstatálható, de még 24 óra elteltével sem, habár a hullá vizben volt is; — végre, hogy ha egy ilyen állat egy 95 cm. mély és 140 cm. széles árokba beesik, lehetséges, hogy onnan nem tud többé kiszabadulni ; s vergődései daczára odavész.

A két szakértő állításait az illető kir. járásbírósnak egy-mástól eltérőknek találván, eldöntetni kéri most általunk, melyik felel meg a két vélemény közül a valónak? s illetőleg feleletet kivan a következő kérdésekre :

- I. A lépfene föltétlenül halálos-e ?
- II. Esés következtében bekövetkezhetik-e ?
- III. Az elhullt állaton 5 nap mulva konstatálható-e ?
- IV. Egy 5 éves bivaly tehén egy 95 cm. mély és 140 cm.

széles üregből képes-e magára hagyatva kiszabadulni, illetőleg ki nem szabadulás esetében megfulad-e ?

E kérdésekre a következőleg felelhetünk:

Ad I. A lépfene nem föltétlenül halálos betegség. Mintegy 20% meggyógyul.

Ad II. Esés folytán a lépfene nem jöhet létre.

Ad III. Az elhullt állaton 5 nap mulva rendszerint nem konstatálható. Ha valami kivételes körülmény folytán, a bonczoló állatorvos mégis képes volt a rothadás daczára is fölismerni, úgy a jegyzőkönyvbe kellett volna az észlelt tüneteket fölvenni s nem a pusztá diagnosissal beérni. Így a mint van, az egész bonczolelet reánk nézve teljesen értéktelen; s hogy volt-e lépfene vagy nem volt, nem tudjuk megmondani.

Ad IV. Egy 5 éves bivaly tehén egy 95 cm. mély és 140 cm. széles üregből képes magára hagyatva is kiszabadulni, ha csak dereka vagy lábai eltörve nincsenek, vagy valami súlyos betegségben nem szenved. De ha egyszer valami okból fölkelni nem bír, akkor 95 cm. mélységü vízbe belé is fuladhat. Sajnos, hogy az előzményi adatok teljes hiánya miatt nem lehet eldönteni, hogy itt melyik eset forgott fenn. Talán a bíróság, az előzményeket ismerve, összhangzásba hozhatja a jelzett nehézségeket véleményünkkel, s ily módon ebből is kellően fogja magát tájékozhatni. Ellenkező esetben utólagosan kellene kérnünk a hiányzó adatok beküldését.

Budapest 1880. október 12.

Jelentése

Báró Kemény Gábor földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi magyar királyi miniszter a gazdasági tanintézetek fejlődéséről és állásáról

a képviselőházban tett jelentéséből az alább következőket adjuk, mert úgy véljük szaktársainkat is érdekli az ügyet legáltalább főbb vonásokban ismerni, amennyiben egyik-másik tán szándékozik is egyik vagy másik fiát valamely gazdasági intézetben kiképeztetni. De ettől eltekintve is, már magában véve

a viszony, melyben a gazdászattal mi állunk, érdekessé sőt szükségessé teszi az alább következők ismeretét, mert minél szakképzetesebb és miveltebb a gazda, annál inkább fogja az állatorvost is méltányolni. Ime tehát:

„Mezőgazdasági tanügyünk első ízben 1871-ben foglalkoztatta a magyar képviselőházat; később 1874-ben kezdette törvényhozásunkat ezen ügy behatóbban érdekelni, de ekkor is csupán takarékosági szempontból taglaltattak a gazdasági tanodák viszonyai és ez alkalommal egyes ilyen iskoláknak átalakítása, másoknak pedig megszüntetése hozatott javaslatba.

A fenebbi szempont szolgált indokul arra, hogy a mezőgazdasági tanodák közül egy, a keszthelyi földmives-iskola megszüntetett, a többiek némely tekintetben átalakítottak, egy pedig nevet cserélvén, magasabb rangra emeltetett.

Ekkor fogadtatott el a mezőgazdaság tanításánál hazánkban azon hármás irány, mely jelenleg a mezőgazdasági intézetknél fennáll és pedig:

Követetik a tudományosabb irány egy tanodában;

négynél az oktatási eljárás egyensúlyt iparkodik tartani az elmélet és gyakorlat között;

kettőben pedig a gyakorlati kiképzésre fektetik a főszűly;

Ezen átalakításokról azonban tisztelt elődöm, a képviselőháznak 1876. évi november 30-án tartott ülésében hozott határozata folytán, 1878. április 20-ikán előterjesztette jelentését.

Nem tevékenységüket, hanem létforrásaikat tekintve, jelenleg a mezőgazdasági oktatással foglalkozó tanodák két főcsoportra oszthatók, u. m. a fentebb jelzett taniránynyal bíró állami iskolákra, továbbá olyanokra, melyek állami segélyezés mellett egyes testületek által tartatnak fenn.

Tisztán állami tanodákul az immár teljesen végrehajtott szervezés után a következők maradtak meg:

a gazdasági akadémia Magyar-Óváron;

a keszthelyi,

a debreczeni,

a kolozs-monostori,

a kassai gazdasági tanintézetek;
a debreczeni és
a lipó-ujvári földmives-iskolák.

Az új szervezés folytán be lett szüntetve a keszthelyi földmives-iskola.

A magánosok vagy testületek által fentartott, de az állam által némileg segélyezett gazdasági szakiskolák a következők :

A Nagy-Szent-Miklóson Torontál megyében lévő, a gróf Nákó család és e szomszédos községek alapítványaiból fentartott földmives-iskola, továbbá a besztercei, medgyesi és földvári iskolák, Besztercze Naszód és Nagy-Küküllő megyékben, melyeket az erdélyi szász nemzeti egyetem és az egykori szász törvényhatóságok állítottak föl s a szász egyetem tart fenn.

Az állam által fentartott gazdasági szakiskolák, mint tanirányuk mutatja, egymástól ép az utóbbit illetőleg lényegesen különböznek, ugyanis van egy a tudományosabb kiképzésre, van négy vegyes iránynyal bíró, de csak két földmives-iskola létezik.

A magánosok és testületek az általuk fentartott és az állam által némileg segélyezett iskoláiban, igen helyesen, a kis gazdaságok okszerű vitelésére tanítására fektetik a súlyt és azért ezen iskolák tisztán gyakorlatiaknak mondhatók.

A ministerium, mely jelenleg vezetésem alatt áll, a felsőbb tudományos irányu szakoktatás igényeinek, mint említém, eddig csak egy helyen nyitott tért Magyarországon. Ott működik a növendéktől az egyetemi érettséget megkövetelő akadémia, mely a több mint ötven éve ott fennálló gazdasági intézetből létesített.

Egy ily exponált felsőbb fokú intézetre szükség volt, mert voltak, vannak és a jövőben még inkább lesznek olyanok, kik helyesen a magasabb tudományos műveltséget keresik, ezzel kívánnak jó alapot készíteni jövőjüknek, melylyel a kellő tapasztaltságot könnyebben és bizton megszerezhetik.

Az állam által fentartott gazdasági tanodák második osztályát képezi a négy közép-iskola, melyek gazdasági tanintézeteknek neveztetnek.

Ezekon az első tanévben, kevés órában a mezőgazdasági szak megérthetésére megkivántató ugynevezett elemi tárgyak taníttatnak, a többi időben pedig a növendékek a mezőgazdasági munkák kivitelében gyakoroltatnak. Az ezután következő két tanév a tömörebben tartott elméletnek van szánva.

Az állam által fentartott gazdasági tanodáknak harmadik osztályát a földmives-iskolák képezik, melyek olyan szervezetben, minővel jelenleg bírnak, t. i. hogy a munka teljesítésére és később annak helyes vezetésére tanítatik a növendék, hogy kis gazdaságot okszerűen kezelhessen, egyes vidékekre valóban áldást hozók.

Egyes vidékekre nagy haszonnal járnak a magánosok és testületek által fentartott, az állam által csak segélyezett földmives-iskolák is, de tekintve azt, hogy a magyarországi megyékben csak két földmives-iskola létezik, t. i. a nagy-szent-miklósi és az Istvántelkén lévő, ez a legnélkülözhetlenebb szükségletet sem elégíti ki.

Ezen utóbbi tanodák szaporítása fölötte fontos; sőt elkerülhetetlenül szükséges azoknak felállítása különösen a nagy síkon, annak tanyás vidékén ; de még ott is, hol a birtokok a telkes nagyságot meghaladják ugyan, de inkább csak olyan kiterjedésűek, hogy a tulajdonos kézi munkásságát bizonyos tekintetekben megkövetelik, mindig igen megfelelőeknek fognak bizonyulni azon földmives-iskolák, melyek olyan berendezésűek, mint a minővel jelenleg az állam által fentartottak bírnak.

Ott azonban, a hol nagyobb birtok-terestek és ezek közt elaprósodott telkek tulajdonosai által lakott falvak vannak, ott „gazdasági tanya iskolák” kívánatosak; ott, nézetem szerint, olyan tanodák kellene, melyekben ügyes parasztgazdák képeztetnek.

Az ilyen iskola egy jól rendezett és kezelt gazdaságba lenne elhelyezendő, melyben a növendék először mint cseléd, jó munkássá képeztetnék, azután pedig a gazdaságban, szőlőben és a kertben is, gyakorlati munkák végzésére taníttatnék, melyeket későbbi foglalkozása alatt üdvösen terjeszthetne.

Ezen rendszert, mely a francia „farme école”-hoz hasonlít, melynél csakis főleg a tanító tartása, a taneszközök beszer-

zése és némi kisebb segély képezi az állam föladatát, mint szükségeset, célravezetőt és az államot legkevésbé terhelőt idővel szintén felkarolni szándékozom a mezőgazdasági tanítás terén.

A mezőgazdasági oktatás keretébe tartozó még egy ágazat van, mely az eddiginél okvetlenül nagyobb figyelmet érdemel s ez a kertészet; tekintve, hogy mennyi külföldi kerti terményt fogyaszt hazánk, hogy nekünk kell vennünk, mikor mi adhatnánk el, ez elég ok arra, hogy ezen szakma lehetőleg fölkaroltassék.

Az állam által fentartott és a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. ministerium közvetlen fenbatósága alatt álló gazdasági tanodák jelenlegi szervezetéről és azoknak a mult tanévben való működéséről a következőket terjesztem elő.

(Folyt. köv.)

K i s e b b k ö z l e m é n y e k .

Császarmetszés. Bison korcsok.

Közl: *Kralovánszky K.* Halleből.

A hallei gazdasági egyetem kórodáján egy nem mindennapi eset nyújtott érdekes tanulmányi tárgyat az állatgyógyászattal szívesen foglalkozóknak. Érdekes volt, mert a *császarmetszés* műtétét kellett végrehajtani egy, a könnyebb hollandi fajhoz tartozó tehenen; de még érdekesebbé vált az által, hogy a magzat, melynek megmentése végett a műtét kiviendő volt, egy Bison (*Bos americanus*) bikától eredt. Így tehát a műtét ez által érdekességében csak nyert, mert ha megmentetik a magzat, sok érdekes kerülhet napfényre az állattenyésztés, illetve a fajtatan terén. — Nem lesz ezért talán érdektelen e műtét véghezviteléről, habár csak pár szóval is megemlékezni itt.

Miután a szükséges műtőeszközök készen tartattak, a tehen egy tágas és rendesen műtétekre használt teremben, melynek padlója a Németországban divó rendes szokás szerint igen apróra metélt cserfakéreggel fedetik be — baloldalára döntett le, hogy így a műtét a jobboldal lágyéktáján kivehető le-

gyen. Ezután 30 cm. hosszban megjelöltetett azon vonal iránya, melyen a vágásnak megejtetni kellett, természetesen a jobb-
oldal éhomgödre táján, illetve annak mellső határvonala előtt
felülről le s rézsut haladó vonal alakjában. A metszés végrehaj-
tásánál a segédkező folytonosan carbolsavat fecskendezett egy
pulverizáló készülékkel a sebszélekre, hogy azok így az inficiá-
lástól annál biztosabban mentessenek meg. A metszés végrehaj-
tása után csakhamar kezünk ügyébe akadt a méh; még egy
metszés ezen s a kis Bison-korcs meg volt mentve. Az anyaállat
e közben kimult, bizonyítva ezáltal azon régen kimondott igaz-
ságot, hogy a császármetszés végrehajtása után legokosabb
azonnal letaglózni az állatot, hogy így legalább husát értékesít-
hessük.

Észrevéve, hogy az állat kimult, a műtőtanár felhagyott
a további operatioval s a mészárosnak adta át az állatot. Ez
kényelmesen kezd az állat feldarabolásához, s midőn annak
zsigereihez, illetve azok kivételéhez jut, bámulva látja, hogy a
zsigerekkel együtt kivett méhből még egy másik kis Bison-korcs
is búvik elő, még pedig teljes élő állapotban ; ez tehát ellen-
kezni látszik azon általánosan uralgó véleménynyel, hogy a
magzat anyja vérkeringésének megszűnése perczében szintén
életét veszti. Nem tudom bizonyosan, hogy tétetett-e már e te-
kintetben kísérlet s mily eredménynyel végződött az ? Nagy
köszönettel tartoznám azért, ha e lap t. olvasói közül azok, kik-
nek ilyforma kísérletek tételéről tudomásuk van, vagy ilyet
maguk is eszközöltek, tapasztalataikat velem közölni szívesek
volnának, mert ezen egy esetből következtetést vonni ha nem is
bajos dolog, de legalább nagy merészség volna.

Ezzel kapcsolatban a *nyirrálcnak* egy *állítólag biztos*
gyógyszerét ajánlom kartársaim becses figyelmükbe, mely az
itteni állatgyógyászati tanár Dr. Pütz által alkalmaztatott e
célra először. E csodaszer nem volna más, mint a Plumbum
nitricum. Maga Dr. Pütz biztos hatásának állítja e szert, s ma-
gam láttam egy lovat, melyet ő nyirrákkal különböző szerek
alkalmazása mellett 13 hónapig kezelt eredménytelenül, míg
nem a Plumbum nitricum használata mellett 2 hónap alatt
eredményre jutott, s én állithatom, hogy igen szép eredményre,

mert a ló teljesen visszanyerte lába épségét s most mindenre alkalmazható. — Probandum est.

Az angolok hogyan vágják le és hogyan készítik fel a marhát, nem régen volt alkalmunk látni a helybeli közvágóhídon. Mint értesültünk, egy angol társaság próbavágást végeztett, hogy az itt levágott és elkészített marhát egyenesen Angolországba szállíthassák (ugyanis, ha azt tapasztalják, hogy kifizeti magát a dolog és a hús jó minőségben érkezett rendeltetési helyére). E célból szép marhát mintegy 20 drbot vásároltak (a pestiek számára olyan szépet nem. vágnak a mi kegyes mészárosaink) s azokat saját otthon divó szokásuk szerint vágják le és készítik el onnan idejött mészáros mester által. Levágó eszközük egészen sajátos, némileg a magyar fokosra emlékeztető, egyfele ugyanis mintegy ujnyi vastagságu, 15 ctmnyi hosszú s végén felívben lefelé görbült tompa ága van; ezzel szembe pedig ellenkező irányba egyenes, szintén ujnyi vastag s mintegy 10 ctm. hosszú ággal bir, a mely azonban végén éles szélü és gyüsüziformán bemélyedt, épen ugy, miként az ujjabbszerű lárvának ékelő része. Ezen szerszámmal a gyüsüzü végével először elég erővel az állat tarkójára sújt, azon helyre, hol a nyakszirti szúrás történni szokott, mi célra a fej gyengén lefelé tartatik, erre az állat mint villámtól sujtva leesik, végtagjait mereven kinyujtva; aztán az eszköz ugyanazon végével a homlok közepére sújt s ezáltal a homlokcsont kilékeltetik; most a támadt kis lyukon átt nádpácát tolnak be, melylyel a nyúltagyat szétroncsolva, az állat kivan végezve. Mindez tán 20 másodpercnyi idő alatt megtörtént.

Most már a lebernyeget a nyak alsó harmadának megfelelőn a középvonalban felmetszik, az izomzatot szintén s benyúlva egy elég hoszú késsel a mellkasbejáraton át a szívhez, ezen szervet felmetszik s a vért igen gyorsan és tökéletesen kibocsátják, s edényekben felfogják. Aztán az orrtükörtől kezdve néhány erőteljes metszéssel a bőrt az orrhátról és a homlokról a szemöldivek között haladva a szarvak tövéig s a szarvakat a homlokcsontok elég nagy darabjával együtt levágják; a bőrt

a lebernyeg metszéstől kiindulva fejtik; a has középvonalától kifelé, mintegy a mellkas fele magasságáig; a szegy csontot a középvonalban fűrészszel szétválasztják; a hátsó végtagok csánkjai közé (a lábvégek csüdtől kezdve a bőrrel együtt elvágnak) az Achillesnak alá haránt elég erős karót feszítenek, mely közepén vas gyűrű által vas lánczczal függ össze, a melylyel csiga segítségével előbb félemler magasságáig huzzák fel a testet s ilyen helyzetben, a medenczéknek is fűrészszel ketté választása után igen czélszerű alkatású egy darabból készült taglójukkal a gerincz oszlopot két egyenlő félre szétosztani kezdik; aztán a törzset egészen felhúzatva, az egészet teljesen szétválasztják két egyenlő félre, miután már előbb a bélkorongot, aztán a mellkasi zsigereket, végre a gyomrokat is eltávolították; a veséket zsírtokjukkal benn hagyják. Különösen kiemeljük, hogy az egész munka folyamában igen szorgosan és gondosan jó meleg vízzel mosogatják a felszíneket, hogy legkisebb vércsepp vagy egyéb szeny azon ne legyen. A meleg vízzel történt mosogatás által igen hamar szárad a hús, úgy hogy mire teljesen elkészülnek vele s a két oldalt a sorba függesztik, az egész már igen jó száraz. A törzs ketté választásánál ollószerűn összekötött villákat alkalmaznak a szétfeszítésre, hogy a taglóval kényelmesen dolgozhassanak.

Megjegyezzük, hogy mindazon vágási módnál, a melyet alkalmunk volt, (láttunk lövést, álczaütést, tarkó szúrást, schachtolás ezen angolmód a leggyorsabbnak, s legkevésbbé kínzónak látszik lenni, s a vér kieresztésének módja által a ki-vérzés is elég tökéletes. Ajánljuk az illetőknek figyelmükbe. —y.

Különfélék.

Személyi hírek. *Liphay István* a földmivelés-, ipar- és keresk. ministerium állategészségügyi osztályának eddigi vezetője legközelebb valóságos osztálytanácsossá lett kinevezve.

Zlamál Vilmos dr. tanácsos, egyetemi és állatorvostanintézet tanár f. hó 8-án ülte arany lakodalmát. Szabadjon ezen kiváló alkalomra legmelegebb üdvkívánatainkat e helyen is ki-

fejezni, azon meggyőződésben, hogy ezeket széles e hazában működő állatorvos társaink is élénken osztják.

Tormay Béla kir. tanácsos a londoni állatorvos-eoilegium tiszteletbeli tagjául lett megválasztva.

Ambrecht A. dr. tanácsos, a bécsi állatorvosi tanintézet tanára saját kérelmére nyugalomba helyeztetett, s ez alkalommal sok évi kiváló szolgálataiért a legfensőbb elismerés kifejezését nyerte. Helyébe dr. *Bayer J.* lett a sebészet és mütéttani tanszékre sebészakórodai tanárrá kinevezve, ki eddig a nevezett intézetben adjunctus volt.

Az új állatorvosi tanintézet, melyet a fővárosi egészségügyi bizottság már megvizsgált s kész helyiségeinek használatba vételét megengedé — már nemcsak hogy teljesen felépült, hanem annyira elkészült, hogy a legtöbb tanszak (mint az ép- és a kórboncztan, a kórodák és a patkolda) már e hó végével át lesz költözve az új helyiségekbe. — Ha valaki ezen új intézetet, mely mint már régebben emiítettük volt, 7 külön épületből áll, most megtekinti, el kell mondania, hogy a continensen különbet nem talál.

Értesítés!

Szolgálni vélünk a t. olvasóknak, midőn tudomásukra adjuk, hogy a „Veterinarius” 1878., 1879. és 1880. évi folyamából **teljes példányok megrendelhetők és pedig az első két évi folyam 2—2 frton, az utolsó 1 frton. Minthogy ajándék folytán ezen utánrendelésekből befolyó összeg az egylet javára esik**, reményljük, hogy minél többen fogják megszerezni amaz évi fo-

lyamokat, melyekben sok érdekes dologra fognak akadni. A megrendelések postautalvány útján vagy utánvét mellett alulírott e. i. egyleti titkárhoz intézendők.

Dr. Nádaskay.